

בין השורות

עיתון מקוון מבית לב לדעת - ידע מצמיח חינוך

גליון מס. 5 | ניסן התשע"ה

תוכן

4. בפתח הגליון

5. לחיות בחלום | שיחה מצולמת עם רבקה מרים

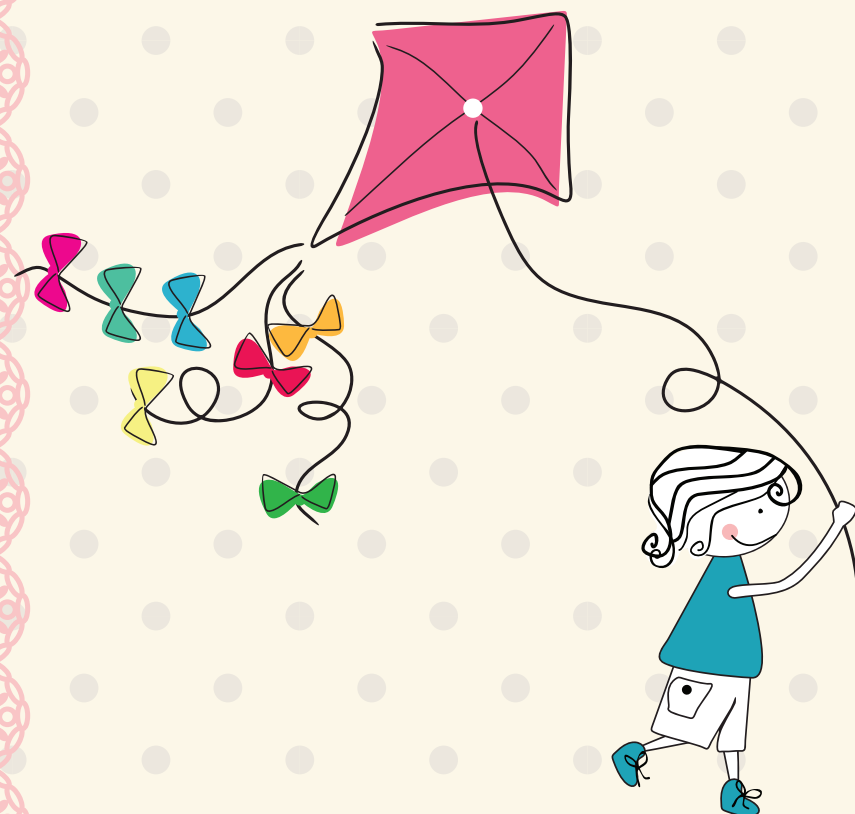
7. שכחת לחלום | יובל פרוינד

11. בית הספר כמקום של חלום | נעה מנדלבאום

16. להגשים חלום | נעה רוזן

21. חלום של ילד | הרב אלישע אבינר

| עריכה: רעות ברוש | מערכת: משה וינשטוק, אורי ליפשיץ |
| עיצוב גרפי: עדי צור | צילום ועריכה: אסף פרי |

שימו לב: לדיפדוף בין העמודים יש ללחוץ על החיצים

לחיות בחלום

שיחה מצולמת עם המשוררת רבקה מרים

לחיצה על תמונת הסרטון תפעיל אותו.

בפתח הגליון

עם שלם יוצא ממצרים אחרי מאות שנים של עבדות... חלום של דורות מתגשם, חזון של אומה מתרקם. השנה, שנת השמיטה, אנו, כל בית החמ"ד, עוסקים בחזון, בחלום שלנו על החינוך של עצמנו ושל ילדינו. בגיליון זה בחרנו ללכת לאור החלום - חלומות של ילדים, חלומות של מורים ומנהלים, חלומות של עובדי ה', חלומות של עם... לשאול מהם החלומות שלנו על עולם בית הספר, מה הקשר בין חלום ללמידה ואיך אפשר לעורר חלומות מתרדמתם?

כולנו מכירים את תמונות התלמיד היושב בכיתה ומבט חולמני בעיניו, והמורה הנוזפת בו: מתי תפסיק כבר לחלום? בדברים הבאים אנחנו רוצים להציע תמונה אחרת, בה המורה מעודדת את התלמיד להמשיך ולחלום ומצטרפת אליו בעצמה...

קריאה נעימה
ופסח שמח וטוב
צוות לב לדעת

שכחת לחלום

יובל פרוינד

הרבה זמן אתה מסתובב במועקה. זו לא בעיה מיוחדת, אתה לא במצוקה. ובכל זאת, משהו תקוע. לא זורם. הצעדים כבדים. המחשבות חוזרות על עצמן. הימים על תסריט קבוע. הולך ברחוב ולא מרגיש כלום. מין אדישות מקוממת כזאת. סתם. פשוט חי סתם. אתה כבר מכיר את מצבי הרוח האלה. הם לוקחים אותך למטה. מנסה לעורר את עצמך באיזו תאווה זמינה. מנסה לנפח את הדמות החיוורת שלך בכוח.

אז מה עושים עם הכיווץ הזה? כמה אפשר לסחוב ככה? איך ממלאים את הוואקום שמתחיל להטריף לך את הדעת?

אתה לכוד. לכוד בתוך המגבלות של המציאות. יותר מדי זמן שקעת בתוך מה שיש עד שהעולם סגר עליך. כבר לא מצליח לחרוג סנטימטר מעבר לקיים. זה מתחיל בחשבון ריאלי, בנתונים יבשים, ומהר מאוד זה הופך להיות שעבוד. שעבוד לעבר שלך. שעבוד למה שאתה מכיר. שעבוד לחוקים הנוקשים של העולם הזה. עוד יום. עוד שיעור. עוד כיתה. עוד שנה. כבר שכחת שיש אפשרויות אחרות, שיש בך עוד קולות פנימיים, שיש בתוכך זעקה, געגוע, נשמה. נשמה? נשמע לך רחוק ומופשט. אתה מפוכח. ציני ומריר. מרגיש "תקוע" בתוך

לשנה הבאה בירושלים

הרב פרופ' דוד הרטמן ז"ל

האמירה 'לשנה הבאה בירושלים' היא הצהרה בדבר אמונתנו בעתיד, ביכולתו של המחר להיות שונה מן האתמול.

החיים אינם רק ההווה- העתיד הוא אמיתי!

סיפור יציאת מצרים מחדיר בנו את האמונה במחר חדש.

החיים אינם מתמצים במחזוריות אינסופית שאינה ניתנת לשינוי.

אם יציאת מצרים היא אפשרית, הרי שהכל אפשרי. הסיפור היהודי מתחיל במהפכה, ומכאן והלאה ההיסטוריה היא ספר פתוח.

זהו הרעיון של משיחיות: האמונה שהכול עוד יכול להתהפך מן הקצה אל הקצה ושבסוף יהיה טוב.

לכן הפסח הוא לילה לחלומות נועזים; חזונות על מה שבן אנוש יכול להיות, על מה שהחברה יכולה להיות, על מה שאנשים יכולים להיות, על כך שההסטוריה יכולה להתהפך.

זוהי המשמעות של אמירת 'לשנה הבאה בירושלים'.

סבך של אילוצים וצרכים שלא נגמרים, נלחם בתוך הג'ונגל את מלחמת ההישרדות.

שכחת לחלום. לחלום בהקיץ. להמריא אל מחוזות אחרים שאתה רוצה בהם, לדבר בחופשיות על מה שהלב מייחל ומצפה לו. לצייר את תמונת העולם במכחול הדמיון שלך. להרגיש מחדש את הרגש החמים והתמים, את אש ההתלהבות של הילד שבך. זה לא מפתיע ששכחת. הרבה אנשים מלומדים הסבירו לך כמה חשוב שתשכח - כי זו בסך הכול משאלת לב נאיבית, כי זה רק מנתק אותך מהמציאות האמיתית-הממשית, כי חלומות שווא ידברו.

כְּמָה גְדוֹלָה הִיא הַטְּעוֹת נֶשֶׁל הַמִּתְפַּאֲרִים בַּמִּצִּיאוֹת הַלְקוּיָה, בְּעֵת אֲשֶׁר רַק הַחֵלֹם הַחֲפָזִי, הַמּוֹרֵד בַּמִּצִּיאוֹת וּגְבוּלֶיהָ, הוּא הוּא בְּאֶמֶת הָאֶמֶת הַיּוֹתֵר הַיְּתִית נֶשֶׁל הַמִּצִּיאוֹת.

(הרא"ה קוק, שמונה קבצים ג, רכ"ו)

להיות ריאלי זה חשוב, אבל לצמצם את המחשבה והרצון שלך רק לחשבונות ה"ריאליים" - זו כבר בעיה קשה. למה? בגלל שמתעלמים מנתון משמעותי - נפש האדם. לאדם יש כוח יצירה, לאדם יש חופש של תנועה, שינוי וחידוש. לאדם יש רצון שכשהוא מתלהט הוא יכול לסחוף אחריו את כל הנתונים ה'בלתי אפשריים' ולעשות את הבלתי ייאמן. החזון שלך הרבה יותר ריאלי מהחשבונות שלך - אם אתה נותן לו מקום של כבוד. הכמיהות והשאיפות שצומחות אצלך בנפש דוברות

אמת לא פחות מאשר המומחים עם הסטטיסטיקות והמספרים.

אתה חייב 'זמן איכות' עם החלום שלך. זמן שבו אתה משתחרר מהלפיתה החזקה של המחשבה הפרגמטית וחולם-רוצה-מתלהב. זמן שבו אתה מתיר את הכבלים מנשמתך ונותן לה הזדמנות לרוץ חופשי בשדות הלב.

יובל פרוינד מלמד תורה בבית רימון ובצפון, כותב ויוצר (אי"ה)

בית הספר כמקום של חלום

נעה מנדלבאום

לפעמים אני מבקשת מאנשים לספר חוויות מבית הספר. לעתים קרובות עולים זיכרונות ממערכת מנוכרת ואטומה, מערכת הפועלת לפי היגיון לא ברור משלה, שהילד הקטן עומד מולה ולא מבין.

החוויות האלו ברורות.

בית הספר הינו בראש ובראשונה מכשיר חברות. המקום בו החברה מכשירה את הדור הבא לתפקד כאזרחים הנשמעים לכללים חברתיים.

פתאום רצונותיך, צרכיך ותחומי ההתעניינות שלך לא נחשבים, ואתה נדרש להתנהג ולהצליח בהתאם לציפיות של הסביבה.

אתה נדחס לחדר צפוף עם עוד קרוב ל- 40 ילדים, מחלק שולחן קטן עם עוד תלמיד, שבמקרים רבים לא אתה בחרת לשבת לידו. בהפסקות אתה נשפך עם נחיל תלמידים לחצר דחוסה. אין מרחב, אין אויר, אין פרטיות.

בהפסקות אתה נחשף למדרג חברתי קשיח: יש כאלה שכדאי להתחבר איתם ומאחרים עליך להתרחק. יש משחקים נחשבים ואילו העיסוקים האחרים שייכים

חלומות לא מתיים. אם פעם רק פרחו בנשמה, לעולם יליו האדם, ובמותם עוד חי ימים רבים הד קולם.

ובלילות לא-נשנה, כי יחריש מטביב שאון האדמה, הם קמים ועולים מקברם ותובעים עלבונם בדממה.

ומרחפים הם כצפרים סביב קנם הקרוס והומים; יתדפקו עד הניץ השחר על שערי לבבו יתומים.

וקם אז האדם בבקר ופניו כה חזרים ורכים, כאלו עוד שרוי עליהם הוד חלומות הליל הזכים.

(יעקב פיכמן)

לאלה שבצד, שלא בעניינים. אתה חייב להבין את החוקים הכתובים והלא כתובים. מתי אתה ילד טוב, ובאיזה שלב הפכת למלשין? וכללי ההתנהגות בכיתה- לכל דבר צריך לבקש רשות. לקום, לזוז, לדבר, לשתות, לאכול. אפילו כדי לצאת לשירותים עליך לבקש רשות. ואם התפתחה ידידות בינך לבין שכנך לשולחן ואתם מפטטים קצת- רוב הסיכויים שיפרידו ביניכם. וחומר הלימודים: אתה נדרש להתעניין בתחומים שונים- אך למשך זמן קצוב. ביום אחד אתה נדרש להפנות את מלוא העניין שלך להיסטוריה, אחר כך לחשבון, אחר כך לאנגלית ואחר כך לתורה. ותמיד מישוהו אומר לך- אם לא תדע- לא תצליח, לא תגדל, לא תהיה לך פרנסה, משפחה. אם לא תצליח- לא תהיה בן אדם.

לילדים רבים זוהי חוויה מבלבלת, מדכאת ומפחידה. ילדים רבים נכנסים למערכת כשהם סקרנים ונלהבים ויוצאים ממנה כשהם משועממים וציניים.

אבל יש גם חוויות אחרות. יש סיפורים על מורה שפתח לפניך עולם. פתאום ראית שיש היגיון וחשיבה, וזה כל כך יפה. נפתחת לרעיונות חדשים, תחומי ידע לא מוכרים.

יש סיפורים על בית ספר כמקום של חלום.

כשאני מסתכלת על בית ספר הוא נראה לי שילוב של השניים. מקום בו הילד לומד שהוא לא מרכז העולם. שיש בעולם מערכת וישנן דרישות. שיש אחרים. זוהי הכנה חשובה לחייו כבוגר. אבל בית הספר צריך להיות

גם מקום שפותח חלום. עליו לגדל אזרחים מאמינים וחולמים.

האופן שבו בית הספר הופך למערכת חיברות- זה ברור. הוא בנוי כולו לשם כך. השאלה היא איך בית ספר משמר את החלום?

החלום של המנהל, של המורה, של ההורה, של התלמיד.

נשאל מנהלים האם הם חולמים?

רבים יגידו שפעם חלמו. אבל היום... הצורך להסתדר עם המורים, מערכת השעות, ההישגים הנדרשים, ההורים, התלמידים שלא רוצים ללמוד... החלום היחיד שנשאר הוא לעבור את היום... החלום נגמר.

נשאל מורים אם הם חולמים?

רבים יגידו שאולי פעם חלמו על צורת עבודה ייחודית, על פיתוח סקרנות, על קשרים טובים עם התלמידים. אבל היום... מערכי השיעור, המבחנים, ההורים, המנהלים, מי יכול לחלום? הם חולמים על החופש הגדול.

והתלמידים? הם בוודאי לא חולמים.

הם תלמידים טובים! יש אחד חלמן בכיתה. הוא עושה הכל לאט. אם המורה שואלת אותו משהו הוא קופץ כאילו התעורר. הוא לא מצליח במבחנים, סתם טיפש. אבל הם? הם לא חולמים! הם בסדר.

מידי שנה מכניסים לבית הספר תוכניות לימודים חדשות על מנת לרענן את המערכת. מופיעים ספרים צבעוניים

הלילה הילד צחק בחלום

לאה גולדברג

הלילה הילד צחק בחלום.
מדוע הילד צחק בחלום?
אולי הוא חשב שהפיל הגדול
ישוב וישחק עם הילד בחול
אולי...

אולי הוא חלם שפענן שובב
עשה מן השמש בלון של זהב
ובא מן היער הרוח הלץ,
תלה את בלון הזהב על העץ -
אולי...

אולי הוא חלם שדבון-אָהרן,
עלה על כסא וטפס על ארון.
ושם הוא מצא מתנה נחמדה,
שאמא החביאה אתמול מילדה -
אולי...

ואמא ודאי תשאֵלנו היום:
"מדוע צחקת, ילדי, בחלום?"
והוא יחייך ועיניו יפִקח,
אבל החלום נעלם ונשכח
ודי...

(מתוך הספר "צריף קטן", 1959)

וחדשים עם משימות מאתגרות. המורים מקבלים
השתלמות נוספת, עוד מפקח נכנס על מנת להטמיע
את התוכנית הלימודים החדשה, והמערכת שוקעת
ושוקעת.

היא צריכה חלום.

כדי לבנות בית ספר אחר צריך שיחלמו בו.

כשנשאל את המנהל מה החלום שלך? עיניו יאירו כשהוא
יספר. במקום ימי השתלמות ישאלו אותו - איך אתה
רוצה לחלום? לבד? עם צוות בית הספר? עם אנשים
מבחוץ? גם המורה יתבקש לחלום. והתלמידים יחלמו
גם הם. במקום כזה אפשר יהיה להכניס תוכניות חדשות
וגם להנות מהישגות.

נעה מנדלבאום היא מנהלת "סדנת שילוב" בגבעות שבגוש עציון

להגשים חלום

נעה רוזן

"כדי להגשים חלום אחד ישן יש צורך במיליון חולמים שלא עוצמים את עיניהם" (אהוד מנור)

"לפנים באו פרידריך וקינגסקורט ירושלימה לילה, מפאת מערב. הפעם באו ביום, ומפאת מזרח. לפנים ראו פה עיר נוגה משתרעת על הגבעות האלה. הפעם ראו עיר מלאה הוד ועוז עלומים. לפנים היתה ירושלים מתה, ועתה התנערה ותחי."

הם באו מיריחו ויעמדו על הר הזיתים, על הר הפלאות העתיק, אשר משם פרוש המראה על פני הארץ מסביב... אך על אלה נוסף דבר חדש, איתן וְשִׁמְחָה: החיים! ירושלים היתה לגו ענק, ותשאף חיים...

אך העינים...ישבו בלי הפוגה אל העיר העתיקה אשר במרכז התמונה. היא השתרעה לפניהם, מעבר לעמק הקדרון, עוטה אור השמש שאחרי הצהרים, ומעין רוח יום טוב היתה מרחפת עליה. קינגסקורט כבר שאל את כל השאלות שיש לשאול וכבר קבל את כל התשובות מאת דוד. עתה חקר לדעת שרש דבר על אודות בנין ענק מלא הוד, שהאיר בלבנת זהר ובכתם פס; גגו נשען על עמודי שיש, יער של עמודים, ועל כל עמוד כותרת זהב. ולב פרידריך נפעם בשמעו מפי דוד את המלים: זה בית המקדש."

האיש שחלם והעלה על הכתב חלום קסום זה לא זכה לראות בהתגשמות חלומו.

הוא מת צעיר וחולה והנחיל לנו חלום ענק שעד ימינו הוגשם אך בחלקו.

הוא זכה לכבוד מלכים ולקבלות פנים מרגשות ובאותה מידה- לקיתונות של בוז, ללעג ולקלס.

האחרונים לא הפריעו לו להתדפק על דלתות, להבטיח את כל הונו ולנסות לסחוף אחריו את ההמון.

הוא ידע- גם אם לא יראה את החזון קם ועומד בימיו- הרי בוא יבוא היום והחלום יהפוך למציאות.

האמת הפשוטה היא שבשביל להגשים חלום אחד חדש או ישן, יש צורך קודם כל להעז ולחלום אותו.

לפני שמגייסים את מיליוני החולמים, צריך לגייס את עצמך, להאמין, להרחיק ראות, לא לפחד מהלא נודע ולא להסס ליפול ולקום ואולי שוב ליפול.

היכולת המופלאה שלנו לוותר על חלומותינו שלחה אל פח האשפה ההיסטורי מיליוני רעיונות לא ממומשים, מלווים בקמצוץ פחד וטונות של חששות.

החלומות שנקברו בטרם נולדו יכלו לשמש מצע לאנושות חדשה, לפריצות דרך בכל תחום אפשרי, להרים את כולנו לגובה השמים. אם רק היו נרקמים לידי מעשה גבורה קטן של תעוזה.

חלומות של אחרים הם חלומות נעימים ונוחים- הרי את מחיר ההתרסקות- ישלמו הם. בוודאי ישנם מיליוני חלומות שמישהו ניסה אי פעם להגשים אך כישלונם הוציא אותם מחוץ לדפי ההיסטוריה.

החלומות התנכיים מלווים ברומנטיקה של נבואה. מהלך עליהם קסם של קדושה, הוד ונצח.

אך אנו נוטים לראות בחלומותינו אנו- מעשה שגעון, תלוש מציאות ורחוק מהשגה.

הרמב"ם בתארו את הכח המדמה, מדבר על "ספינת ברזל השטה באוויר". האחים רייט שאולי לא נחשפו לתיאור הזה- חלמו אותו ואף העזו לממש. מה שהיה שייך לתחום המדומה של הרמב"ם הוא היום מציאות חייהם של מיליוני אנשים בעולם.

"לא יתכן כי נדבר איש אל רעהו עברית- מי מאיתנו יודע עברית במידה מספקת לבקש כרטיס נסיעה ברכבת?" שאל אותו הוזה שהוביל את דוד וקינגסקורט בתחילת מאמרינו- לצפות בבית המקדש.

חולם אחר פיזר את חששותיו והוביל לאפשרות לפרסם מאמר זה בעברית תוך הנחה שהקוראים מבינים את הכתוב בו...

חלומות לא שווא ידברו. הם יכולים לקרום עור וגידים אם רק ניתן להם הזדמנות. אם רק נפסיק לחלום ולהזות אותם ונתחיל לחיות אותם.

בנימין זאב תאודור הרצל ששלח את גיבורי ספרו אלטנוילנד, דוד וקינגסקורט למסע מופלא לירושלים שבמרכזה בית המקדש, התיר לנו לוותר, להתייאש, להרפות. את ספרו סיים במילים "ואם לא תרצו- אגדה היא ואגדה תישאר".

ברוך הוא המקום שהביאנו לדבוק דווקא בראשית הספר. אינני מכירה אנשים רבים שקראוהו עד תומו ואולי- טוב שכך.

אשרינו שבחרנו בראשיתו של החיבור ובחרנו לנו את המוטו- "אם תרצו אין זו אגדה" ולא דבק בנו הספק המופיע בסופו.

נעה רוזן היא מנהלת בית ספר 'גול' בחיספין.

החלומות הגדולים יסוד העולם הם הראי"ה קוק זצ"ל

בְּחֻלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ [במדבר יב, ו].
החלומות הגדולים יסוד העולם הם.
המדרגות שונות הן.
חולמים הם הנביאים, בחלום אדבר בו.
חולמים הם המשוררים בהקיץ,
חולמים בעלי המחשבה הגדולים לתיקון העולם.
חולמים אנו כולנו בשוב ד' את שיבת ציון.
הגסות של החיים החברתיים, בהיותם שקועים רק
בצדם החמרי, נוטלת את אור החלום מן העולם,
את זוהר ההרחבה שלו, את עליתו העליונה,
מהמציאות הקודרת,
עד שהעולם מפרפר במכאובים מתוך עקיצותיה
הארסיות של המציאות, חסרת זהר החלום.
רק המכאובים הם יסורי אהבה, הם ימרקו את העולם,
יבררו לו,
כמה גדולה היא הטעות של המתפארים במציאות הלקויה,
בעת אשר רק החלום החפשי, המורד במציאות וגבוליה,
הוא הוא באמת האמת היותר הויתית של המציאות.
ואז שב חזון החלום והיה למחזה ברור.
פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות, ותמונת ד' יביט

[שמונה קבצים, קובץ ג' פסקה רכו].

חלום של ילד הרב אלישע אבינר

הרב מאיר שפירא מלובלין, מייסד הדף היומי, נולד בעיר
שאץ. כבר בילדותו הוא התבלט בגאונותו ונחשב לעילוי,
לכן לא נמצא לו מלמד מתאים. אביו פנה אל רב העיר,
הרב שולם מושקוביץ, האדמו"ר משאץ, וביקש ממנו
עזרה למצוא מלמד למאיר, בנו. השיב לו הרב שהוא
מלמד בעצמו את שני בניו הגדולים והוא מוכן לצרף
אליהם את מאיר, למרות פערי הגילאים. הילד מאיר
השתלב מהר בשיעורי הרב בגלל חריפותו, ויחד עם
זה התרועע עם ילדיו הקטנים של הרב, שהיו בני גילן,
והיה משתף אותם בחלומותיו. מאיר סיפר להם שיש לו
חלום שיבוא יום שכל עם ישראל ילמד אותו דף גמרא,
וכך תהיה שפה משותפת לכל היהודים בכל תפוצות
ישראל. ילדי הרב הגיבו בזלזול לדברי מאיר: "חלומות
שווא ידברו. מה שאף אחד לא הצליח עד היום, כיצד
חושב אתה להצליח?!" וכך מידי פעם היה מאיר מתלהב
מחדש מהחלום שלו, והילדים היו מבטלים אותו ומצננים
את התלהבותו.

חלפו השנים, הרב מאיר שפירא הפך לתלמיד חכם גדול
ולמנהיג רוחני, ורעיון הדף היומי כבש את עולם התורה.
יום אחד, בתחנת רכבת, ניגש אליו רב אחד ואמר לו
שהוא נשוי לבתו של האדמו"ר משאץ, והיא מברכת אותו
על הצלחתו הגדולה בהפצת התורה. התעניין ר' מאיר

היכן ניתן לפגוש אותה, כיוון שיש לו דבר למסור לה. הפגישה יצאה לפועל, ור' מאיר פנה אל בת האדמו"ר: "את זוכרת שהיינו ילדים קטנים ודברתי אתך ועם אחיך על חלום 'הדף היומי', ואתם נהגתם לבטל את דברי ולצנן את התלהבותי. אינני מקפיד על כך כיוון שבאותה עת היינו בסך הכל רק ילדים קטנים. אבל בקשה אחת לי ממך: 'את מחנכת ומופקדת על חינוך ילדי ישראל, זכרי: לעולם אל תזלזלי בחלום של ילד!! אם הייתי בנוי ככל האדם שכאשר לועגים לו הוא נשבר, את יודעת מה עם ישראל היה מפסיד?! את יכולה לתאר לעצמך את עם ישראל ללא הדף היומי? לכן בקשתי מכל הלב - אף פעם אל תלעגי לחלום של ילד. ילד יהודי יכול להגיע רחוק רחוק על פי חלומו...".

(לקורא המטיל ספק באמיתות הסיפור. הסיפור אומת על ידי בנה של בת האדמו"ר, הגר"מ הלברשטאם. הסיפור התפרסם לראשונה בגיליון "דרשו" שיצא לכבוד סיום הדף היומי. מתוך שיחה עם הרב חזקיהו מישקובסקי).

